

En vase med sjæl

Vi befinder os i en tid præget af et dybt åndeligt forfald. Den moderne kristendom styrker ikke sin svækkede stilling ved at fremhæve troens uforenelighed med fornuft og videnskab. Jeg forudser at moderne kristendom kan komme til bedre selvforståelse ved at se på sine egne historiske forudsætninger med friske øjne under den synsvinkel, at evangelisk kristendom på afgørende måde er forvrænget buddhisme. Dette nysyn vil bidrage til at nedbryde den ulyksalige modsætning mellem tro (religion) og viden."

- Christian Lindtner i "Mahayana", forlaget Spektrum 1998, side 14.

Er Gud Buddha?

Den oplyste læser vil naturligvis nedlægge en protestant mod tanken om, at mennesket kan være Gud, eller at det bærer en *guddommelig gnist* i sig (,hvor Gud så er det kosmiske bål, som gnisten kommer fra). Det er heller ikke tilfældet. Det er lidt mere indviklet. Buddha sagde, at ego'et eller selvet er en illusion. Med ego eller selvet menes der vores opfattelse af os selv, set i sammenhæng med vores opfattelse af andre og verden generelt. Ego'et er både vores mere overfladiske idé om os selv og vores dybere og helt ubevidste selvopfattelse. Det vil sige alt fra vores måde at identificere os med, hvad vi ser som værende indeni vores krop og sjæl, til vores opfattelse af andre og verden som værende udenfor os og omkring os. Selvet er en række vanemæssige mønstre til både fortolkning af vores egeninteresse, vores oplevelser og en række vanemæssige handlingsmønstre. Disse vanestrukturer ligger på mange niveauer i vores sind, nogle handler om, hvordan vi bevæger kroppen, andre om, hvordan vi ånder, atter andre om, hvordan vi føler og tænker o.s.v. - så snarere end én egentlig helhed, er ego'et en slags organisation ligesom en by med Rådhus, Kirke, Handelsstrøg og Brandstation. Det illusoriske består i, at ego'et ikke er konstant, men ligeså foranderligt som en by, og det kan ødelægges eller dårlig livsførelse kan jævne en, i øvrigt smuk, "by" med jorden. Selvet er en slags organisation af vores oplevelser og relationer med andre og verden. Dét, som egentlig er vedvarende og uforanderligt i os, bemærker vi slet ikke. På en måde er det alt for selvfølgeligt. Det er sindets natur.

Ego'et eller selvet kan i buddhistisk tankegang umuligt indeholde Buddhanaturen. Derimod indeholder vores sind denne illusion om, hvem vi selv er, ligesom en vase kan indeholde vand og

Tilogaards net-sted - *En vase med sjæl*, artikel til Dialogcenteret

blomster. Vasen kan ligeså godt indeholde et halvt pund sukker, en samling småsten eller være beholder for farlige kemiske væsker – og stadig være den samme vase. Den ene dimension af *Buddhanaturen* er denne sindets evne til at rumme oplevelser, og hermed menes der alle slags oplevelser – ikke kun de paradisiske, men så sandelig også de helvedesagtige. Den anden dimension er sindets iboende klarhed. Hvis vi f. eks. føler os forvirrede, er vi klar over, at der er forvirring i sindet. Det er denne type klarhed, der menes, altså ikke kun det skarpsindige overblik, som vi lejlighedsvis også kan have.

Selve sindet og selvet

Ego'et er med andre ord indeholdt i *Buddhanaturen*. Modsat selvet er *Buddhanaturen* konstant. *Buddhanaturen* rummer ego'et og alle andre oplevelser. Holder vi fast i ego'et, kan vi ikke se *Buddhanaturen*. Holder vi fast i *Buddhanaturen*, kan vi give slip på ego'ets mønstre og vaner. Får vi et glimt af vores egen *Buddhanatur*, gribes vi af følelsen af hellighed, fordi den har hjerte og fordi vi pludselig for en gangs skyld er hele mennesker. Desværre er det ikke nok med et glimt. Forstår vi ikke selvets illusion, står vi som Moses foran den brændende busk og fatter ikke en pind.

Kun Du indgyder ignoranter angst

Når de ser Dit frygtelige åsyn;

Men hos vismænd skaber Du lettelse

Når de ser Dit milde blik.

- *Christian Lindtner's bog: Mahayana, side 63 vers 11.*

Dette citat stammer fra det 6. Århundredes mester, *Rahulabhadra's* hyldest til Visdommen, som er én af de 6 fuldkommengørelser indenfor Mahayana. I dette hyldestdigt bliver Visdommen personificeret. (Læs mere om de 6 Fuldkommengørelser i: "Buddhismen – Tanker og Livsformer" af Jens Bruun. Christian Lindtner & Peter Boile Nielsen, Gyldendal 1982, side 90. Eller læs siden: De 6 færdigheder.)

Er Gud i sindet?

Kan vi forstå begrebet "*Himlen*" for denne dimension af sindet som *rum og klarhed* og kan vi forstå *Gudsriget* som udtryk for en tilstand, som indtræffer, når vi opgiver tilknytningerne til ego'et og forlader os på sindets iboende evne til forløsning eller Buddha-aktivitet (,hvilket svarer til Guds nåde), så kan kristne også forstå, hvad det er, buddhisterne taler om i Buddhismens højere former

såsom Tantra. (Fortvivl ikke. Jeg vil beskrive både *Mahayana* og *Tantra* i en senere artikel). Det er naturligvis et spørgsmål, om kristne virkelig kan være med til, at alt foregår i sindet, eller om Gud kan psykologiseres. Kan man godtage, at alle *oplevelser* kun forekommer i sindet, giver det sig selv, at også oplevelsen af Gud er i sindet. ***Hvis man tror, at denne betingelse for gudserkendelse er uden betydning, snyder man sig selv for sand indsigt.*** Det vil rent praktisk sige, at vi ikke kan vide noget om Guds metafysiske eller transcendent eksistens. Det er ikke det samme som at Gud ikke eksisterer, men det gør enhver udtalelse om Guds eksistens tvivlsom, fordi en sådan udtalelse må være baseret på ting, som foregår i sindet snarere end på transcendent iagttagelser. Vi buddhister anser i hvert fald transcendent iagttagelse for umulig. Visioner derimod forekommer, men kun i sindet, hvilket gør visioner ret relative, uanset deres overvældende og overbevisende karakter. Åbenbaring er det samme, uanset om det er fremtidens *Buddha Maitreya*, som taler til Helgenen *Asanga*, eller om det er Gud, som giver de 10 Bud til Moses. Kristen dualisme er baseret på antagelser om Guds transcendens. Sådanne forestillinger er der ikke i Buddhismen. De afvises, fordi de ikke kan efterprøves. Derimod er der forestillinger om ***Paradis***, men Paradis er en dimension i sindet. Det er ikke en geografisk lokalitet, men en særlig tilstand i sindet, hvortil man kan genfødes og som man ikke nødvendigvis skal forlade igen.

En anden ting, der er værd at overveje, er, at også kroppen - i hvert fald som en oplevelse - er i sindet. Når vi dør, dør denne del af sindets indhold, men ikke resten – og slet ikke Buddhanaturen. Måske er det dét, der menes, med *sjælens* udødelighed. Udødelighed indenfor Buddhismen betyder, at vi ikke mister vores indsigt, når vi har opnået grader af den. I samme ånd må jeg naturligvis foreslå, at det *evige liv* betyder, at Jesus' sande elever ikke genfødes mere, men genopstår i Paradis i *herlighed*.



Rituelle vaser eller kander, symbol på sindets rum

foto af Ove Lauridsen

Herre og tjener

Problemet med vores vesterlandske tradition er, at vi tager for givet, at vores sansninger faktisk **ER** den ydre verden og at vores **følelser** faktisk er os selv. Vi lider under misforstået identitet. Vores virkelige identitet er med vores eget sind, som rummer vores oplevelser og giver dem klarhed, og ikke så meget med de oplevelser, som dette sind rummer. Oplevelserne, som vi har, er naturligvis også sind, men det, som vi *altid* er, er sindets uforanderlige væsen som rum og klarhed. Vi er altid dén, som rummer og er klar over følelserne. Selv når vi har modstridende følelser, er vi klar over striden, som foregår, og rummer dem, skønt vi måske helst var dem foruden og ønsker at slippe ud af kniben. Det gør ikke vores ego eller personlighed meningsløs og betydningsløs, at den er omskiftelig, ustabil og sekundær. Det er jo gennem vores krop og ego at vi møder andre og verden. Det er derigennem, at vi kan gøre en forskel. Forskellen er, om ego'et er besættende eller formidlende. Gennem deltagelse og indleven i andres liv kan vi blive selv-overskridende, men det kan også snyde og blot være et påskud til at opnå magt over de selv samme andre. Først og fremmest må vi vænne os til at identificere os med vores iboende Buddha-natur, og vænne os til at give slip på vores selviske vaner. Det kan godt gøres på en intelligent måde, hvor vi ikke går til grunde, fordi vi har foræret alt bort til bedre trængende. Spørgsmålet om ego, andre og verden er til syvende og sidst noget om omsætning af ressourcer. Der er ikke noget at give af, hvis man ingen ressourcer har. Når identiteten er på plads, kan ego'et blive en tjener. Ikke blot vores egen tjener, men hele den levende verdens tjener. Ego'et besætter sindet, fordi vi tror på, at vi virkelig er dette ego og ikke de andre oplevelser, som dog også er i det samme sind, nemlig vores sansninger af andre og verden. Vi opfatter også vores ego som noget konstant, skønt det hele tiden ændrer sig. Tænk blot på, hvordan du var som barn, så som ung, og måske nu som midaldrende o.s.v. Der er virkelig tale om flere slags ego, som tiden går. Alligevel har vi en følelse af, at vi hele tiden er den samme. Det er imidlertid kun sindets dimension af rum og klarhed, som hele tiden er det samme. Uden *meditation* slipper vi ikke, rent praktisk, for identifikation med følelserne eller ego-systemerne, som vi har opbygget. Uden *indsigt* i sindets virkelige natur og betydningen af ego'ets illusion, kan vi ikke give slip på sådanne identifikationer. Prøver vi at undertrykke vores følelsesliv, bliver vi blot afstumpede.

Den samme vej

Som min gamle Mester, Gendjyn Rinpotje, plejede at sige: *al åndelig praksis følger den samme vej. Problemet er, at vejen har to retninger.* Hvis vi går for meget frem og tilbage på vejen, kommer vi ingen vegne. Desuden er vi så dumme, at vi til enhver tid er rede til at misforstå, hvad der foregår lige bag vore egne øjne.

Er Gud så Buddhanaturen? På mange måder er det spørgsmål jo en leg med ord. Den levende Gud er i hvert fald noget andet end begrebet "Gud". Buddhanaturen er anderledes end ordet "Buddhanatur". Måske er Buddhas Oplysning, Buddhas misforståelse af Gud? Måske afhænger spørgsmålet af, om Gud skabte verden, eller om den bare opstod, fordi det var muligt. De kristne mener vel, at Gud har en plan eller mening med livet. Den store udfordring, set med buddhistiske øjne, er, at befrielsen eller frelsen er mulig og værdifuld. Befrielse giver god mening. Fortabelse er

meningsløs, når der er frelse. Den traditionelle buddhistiske udlægning lyder, at alle væsner søger lykken, men leder efter den dér, hvor den *ikke* er. Derfor oplever de elendighed som det endelige resultat af deres anstrengelser. Imidlertid griber Gud jo ind og frelser. Det gør Buddha så sandelig også, især indenfor Mahayana, men det sker ved at vi *forener* os med Buddhanaturen og holder *forbindelsen*. Når vi nemlig giver slip på vores identifikationer og holder fast i sindets Buddhanatur, hedder det sig, at sindet befrier sig selv. Vi skal sådan set ikke gøre noget, ja, vi skal faktisk holde op med at lave alle disse identifikationer og bare lade sindet være, så vil det oplyse sig selv. Det er uhyggeligt svært at lade være med at bearbejde sine oplevelser og blot lade dem flage i sindsrummet uden at trække fra eller lægge til - og uden at identificere sig med i hvert fald nogle af oplevelserne. Igen er remediet meditation og indsigt. Når vi har erkendt vores egen Buddhanatur, er forhindringen for Vidsoms-sindet fjernet. Det vil derfor manifestere sig selv. (Vore selviske følelser forvandles til Vidsoms-sind). Når vi lader Visdomssindet opstå uden indblanding, kan vi opnå de forskellige grader af *Bodhisattvaernes* tilstande og ultimativt, *Buddhatilstanden*. En dybere diskussion af Visdomssind, Bodhisattvaer og Buddhatilstand hører desværre en anden artikel til. Indsigt i sindets virkelige natur fører kort sagt til en ny og særlig værdifuld *funktion* af det gode, gamle og velkendte dagligdags-sind, som i øvrigt er, som det plejer at være.

Moral med følelse, tak

Da vi er dominerede af vores identifikationer med følelserne og vores ego, indtil vi bliver oplyste eller frelste, giver det egentlig sig selv, at moral og etik er de vigtigste emner på vejen til befrielsen. Det er gennem moral og etik at vi løser op for modstridende følelser. Det er gennem moral og etik, at vi bliver i stand til, både at forblive sociale medmennesker og anerkende vores egne negative følelsers tilstedeværelse i vores eget sind. Det sidste er vigtigt. Kan vi ikke opdage vores negative følelser, kan vi heller ikke slippe vores identifikation med dem, men vil undertrykke dem, så de bliver til ligesom en underjordisk strøm af meget negativ psykisk energi, som i en anstrengt situation kan kidnappe hele vores bevidsthedsfelt og dominere vores handlinger, indtil fornuften pludselig igen får overtaget. Dette område er svært stof. Det er nemt at få syndernes forladelse, men det er svært at genkende sin egen negativitet. Har vi ingen synder at bekende, er der heller ikke tilgivelse. Det er endnu sværere at indse, at vores følelser helt unødvendigt faktisk besætter os på grund af ovenfor nævnte identifikation med følelserne. Det er kun hjertet, som virkelig kan give slip på identifikationer – det er nemt nok for den kolde fornuft, når blot den er en lille smule filosofisk eller religiøst anlagt, men på en fuldstændig teoretisk måde. Vi må *føle* nødvendigheden af at give slip, før vi vil gøre det – med hjertet. For at mobilisere hjerteenergi er der kun bøn, meditation og indsigt (,bortset fra ulykker, prøvelser og (såmænd) visioner). Opgiver vi virkelig negativitet, reagerer sindet med frigørelse af den energi, der hidtil var bundet til negativiteten. Det opleves som *velsignelse*, *nåde* eller *katharsis*.

(Læs venligst mere om dette tema i min forrige artikel "Hvor Dumt" i "Den Nye Dialog" nr. 72, side 9. Jeg kan også varmt anbefale bogen: "Følelsernes Intelligens" af *Daniel Goleman*.)

Der er virkelig intet mellem himmel og jord

Pointen er, at sindets evne til at rumme og give klarhed er konstant og "evig", mens vores oplevelser – også af vores egen person – hele tiden ændrer sig. Hvis vi derfor kan konstatere, at noget kan opleves, véd vi også, at det er forgængeligt og ikke vil vare ved. Tilsvarende giver det sig selv, at sindet som en beholder ikke kan opleves direkte, men kun indirekte ved at bemærke dets evne til at rumme netop det, som fylder op i det, altså oplevelserne. Det betyder derfor, at sindet som et rum eller en beholder i sig selv ikke "er" noget, det er netop ingenting, det er i sig selv tomt. Og hvilken tomhed! Det er netop sindets Tomhedsnatur, som gør det i stand til at rumme alt, at give plads til alle typer oplevelser, ligesom en mor, der lader sine børn lege på gårdspladsen, som de selv vil.

Du kommer ikke nogetsteds fra,

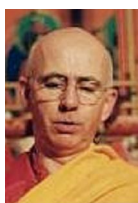
Du går ikke nogetsteds hen.

Selv om Du er allevegne

Ser sande vismænd dig intetsteds

- *Christian Lindtner's bog: Mahayana, side 63 vers 13.*

Her omtales Visdommen som en Buddha-inde, kaldet "Den Store Moder" fordi hun føder alle Buddhaer. Vi kan hylde og bede til hende. Hun har faktisk en hel ikonografi og indgår i mange tantriske og sutriske ritualer. Tantra betyder forbindelse og Sutra betyder "Buddhas ord". Tomheden er heller ikke sådan rigtig tom. Filosofisk udtrykkes det med ordene, at tomheden er tom for tomhed. Sindets rum- og klarhedsnatur er fuld af *følelse*. Følelse er ikke et stof, (undtagen til eftertanke,) men er ren bevidsthedsenergi, som giver både liv, død, bevægelse, begreb og erkendelse. Det store spørgsmål er, om Buddhas Lære om sindets natur beskriver, hvad der traditionelt i Kristendommen kaldes for dels *sjæl* og dels *ånd*.



Lama Tendar Olaf Høyer

www.tilogaard.dk

1998.

Artiklen er nr. 2 i en serie på 4, først offentliggjort i Dialogcentrets blad, Den Ny Dialog i 1998.

Artikel nr. 1: Hvor dumt

Artikel nr. 3: Det lyse sind

Artikel nr. 4: Meditation